

Class X - Sanskrit

मिश्रितभ्यासः

CBSE NOTES

मिश्रितभ्यासः - Practice Worksheet

Strengthen your foundation with key concepts and basic applications.

Visit [Edzy.ai](https://edzy.ai) for more resources

Practice concepts, test understanding, and improve performance.

Practice Questions

1. अधोलिखितमनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत— 'सः अन्ततः तृणं आरोहति' इति वाक्यस्य भावार्थं स्पष्टीकुरुत।

Hint: वाक्य में 'तृणं' शब्द की भूमिका पर ध्यान दें।

Solution: इस वाक्य का भावार्थ है कि अंततः वह व्यक्ति घास के ऊपर चढ़ जाता है। यहाँ 'तृणं' शब्द का प्रयोग छोटी से छोटी वस्तु या स्थिति को दर्शाने के लिए किया गया है। यह वाक्य हमें यह सिखाता है कि निरंतर प्रयास से कोई भी छोटी से छोटी बाधा को पार किया जा सकता है। उदाहरण के लिए, जैसे एक छोटा सा कीड़ा भी लगातार प्रयास से घास के ऊपर चढ़ जाता है, वैसे ही मनुष्य भी अपने लक्ष्य को प्राप्त कर सकता है।

2. 'आत्मघातः कस्याः अपि समस्यायाः समाधानं न भवति' एतद्विषयम् अधिकृत्य एकं लघु अनुच्छेदं लिखत।

Hint: आत्मघात के परिणामों और विकल्पों पर विचार करें।

Solution: आत्मघात किसी भी समस्या का समाधान नहीं है। यह एक गलत और अंतिम कदम है जो व्यक्ति को समस्या से भागने के बजाय उसका सामना करने की शक्ति देता है। आत्मघात से न केवल व्यक्ति की जान जाती है, बल्कि उसके परिवार और मित्रों को भी गहरा दुःख पहुँचता है। समस्याओं का समाधान संवाद, धैर्य और सही मार्गदर्शन से संभव है। उदाहरण के लिए, यदि कोई छात्र परीक्षा में असफल हो जाता है, तो उसे चाहिए कि वह अधिक मेहनत करे और शिक्षकों से सलाह ले, न कि आत्मघात जैसा कदम उठाए।

3. 'प्रसन्नतायाः महत्त्वम्' विषये पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत।

Hint: प्रसन्नता के लाभों और उसे प्राप्त करने के उपायों पर ध्यान दें।

Solution: 1. प्रसन्नता मनुष्यस्य जीवने अत्यन्तं महत्त्वपूर्णा अस्ति। 2. प्रसन्नतया मनुष्यः कठिनतमान् परिस्थितीन् अपि सहजं सामना कर्तुं शक्नोति। 3. प्रसन्नतायाः अभावे जीवनं नीरसं भवति। 4. प्रसन्नः मनुष्यः अन्येषां प्रति अपि दयालुः भवति। 5. प्रसन्नतायाः कृते ध्यानं, योगं, स्वस्थं जीवनचर्या च अवलम्बनीयम्।

4. 'गृहे पितुः रुग्णतायाः कारणेन भवतः/भवत्याः मित्रं प्रति लिखितं पत्रं संस्कृतेन लिखत।'

Hint: पत्र में भावनाओं और स्थिति का स्पष्ट वर्णन करें।

Solution: प्रिय मित्र, अहं त्वां कथयामि यत् मम पितुः स्वास्थ्यं सम्प्रति अतीव खराबम् अस्ति। तस्य रुग्णतायाः कारणेन अहं अतीव चिन्तितः अस्मि। त्वं यदि समयम् अनुगृह्णासि तर्हि कृपया मां सान्त्वनां दातुं आगच्छ। त्वदीयः स्नेहः मम हृदयं प्रसन्नं करिष्यति। त्वत्सहायेन अहं स्वपितुः सेवायां निरतो भविष्यामि। धन्यवादः। त्वदीयः मित्रम्, [तव नाम]

5. 'दुःखानां नाशः कथं भवति' इति विषये एकं लघु अनुच्छेदं लिखत।

Hint: दुःख के नाश के लिए मानसिक प्रसन्नता के महत्व पर ध्यान दें।

Solution: दुःखानां नाशः मनसः प्रसन्नतया भवति। यदि मनुष्यः प्रसन्नः अस्ति तर्हि सः कठिनतमान् परिस्थितीन् अपि सहजं सामना कर्तुं शक्नोति। प्रसन्नतायाः कृते ध्यानं, योगं, स्वस्थं जीवनचर्या च अवलम्बनीयम्। उदाहरणार्थं, यदि कोई छात्रः परीक्षायां असफलः भवति, तर्हि सः निराशः न भवितव्यः, अपितु अधिकं परिश्रम्य पुनः प्रयत्नं कर्तव्यः। एवं सः दुःखात् मुक्तः भविष्यति।

6. 'समासं विग्रहं वा कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत— सुरथः हतः उत्साहः यस्य सः भूत्वा एकस्मिन् कोणे तिष्ठति।'

Hint: समास और विग्रह की परिभाषा को समझें।

Solution: समासः हतोत्साहः सुरथः। विग्रहः हतः उत्साहः यस्य सः सुरथः। वाक्यम् हतोत्साहः सुरथः भूत्वा एकस्मिन् कोणे तिष्ठति।

7. 'उचित-प्रत्ययप्रयोगेन रिक्तस्थानानि पूरयत— सततप्रयासेन मन्दोऽपि सफलः (भू+तुमुन्) शक्नोति।'

Hint: तुमुन् प्रत्यय का प्रयोग करें।

Solution: सततप्रयासेन मन्दोऽपि सफलः भवितुं शक्नोति।

8. 'प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्य शब्दरचनां कुरुत— दुःख + तुमुन्'

Hint: तुमुन् प्रत्यय का प्रयोग करें।

Solution: दुःख + तुमुन् = दुःखितुम्।

9. 'प्रसन्नतायाः महत्त्वम्' इति विषये पञ्चवाक्यानि संस्कृतेन लिखत।

Hint: प्रसन्नता के लाभों और उसे प्राप्त करने के उपायों पर ध्यान दें।

Solution: 1. प्रसन्नता मनुष्यस्य जीवने अत्यन्तं महत्त्वपूर्णा अस्ति। 2. प्रसन्नतया मनुष्यः कठिनतमान् परिस्थितीन् अपि सहजं सामना कर्तुं शक्नोति। 3. प्रसन्नतायाः अभावे जीवनं नीरसं भवति। 4. प्रसन्नः मनुष्यः अन्येषां प्रति अपि दयालुः भवति। 5. प्रसन्नतायाः कृते ध्यानं, योगं, स्वस्थं जीवनचर्या च अवलम्बनीयम्।

10. 'गृहे पितुः रुग्णतायाः कारणेन भवतः/भवत्याः मित्रं प्रति लिखितं पत्रं संस्कृतेन लिखत।'

Hint: पत्र में भावनाओं और स्थिति का स्पष्ट वर्णन करें।

Solution: प्रिय मित्र, अहं त्वां कथयामि यत् मम पितुः स्वास्थ्यं सम्प्रति अतीव खराबम् अस्ति। तस्य रुग्णतायाः कारणेन अहं अतीव चिन्तितः अस्मि। त्वं यदि समयम् अनुगृह्णासि तर्हि कृपया मां सान्त्वनां दातुं आगच्छ। त्वदीयः स्नेहः मम हृदयं प्रसन्नं करिष्यति। त्वत्सहायेन अहं स्वपितुः सेवायां निरतो भविष्यामि। धन्यवादः। त्वदीयः मित्रम्, [तव नाम]

Edzy makes learning fun and easy!

For Students

- Revise regularly to build long-term memory
- Track your progress - small wins matter!
- Create mind maps for complex concepts

For Teachers

- Simplify test prep with structured resources
- Motivate students with game-like rewards
- Use Edzy to share quizzes instantly with students

Speed Tip:

Use bullet points when writing long answers to save time.

You've Got This!

Every small effort adds up. Keep going!

Visit [Edzy.ai](https://edzy.ai) for more resources

Made with ❤️ for School Students